

140 години от свикването на първия български парламент

Учредителното събрание във Велико
Търново и приемането Търновската
конституция

В началото на 1879 г. - току-що освободена, България прави първите си стъпки като автономна държава. И най-важната от тези стъпки е свикването на Учредително събрание, което да приеме основен закон – Конституция. Като приема своя Конституция и дава началото на парламентарния живот в страната, България заявява на света, че вече е самостоятелна и независима и от този момент нататък сама ще чертае съдбините си.

Изграждането на съвременната българска държава започва с Учредителното събрание.
То е свикано във Велико Търново на 10 февруари 1879 г.

Първият парламентарен звънец

Парламентарният звънец, с който през 1879 г. е открито Учредителното събрание, по данни на изследователите е от XV век и е бил използван преди Освобождението в турско духовно училище в Търново. Отличава се с филигранна изработка. В основата на неговата дръжка е гравирани епитафия на персийски език. В превод от фарси текстът гласи: „Някой ден, когато съдбата ме покоси и превърне мене, нещастния, от земен в раб Божий, милостиви Господи, дай му сили, здраве на този, който чете тези мои редове и се моли за мене”.

Съхранява се в Регионалния исторически музей на Велико Търново.

Какви са първите депутати?

- Мнозинството са учители, лекари, адвокати, публицисти
- Повечето са високо образовани
- Сред депутатите има активни участници в национално-освободителното движение
- Повече от половината имат административен опит
- Избрани пряко от народа
- Депутати по право
- Назначени от комисаря на руския император княз Дондуков-Корсаков

Откъде идват народните избраници?

- Княжество България
- Източна Румелия
- Македония
- Одринска Тракия

Бащите учредители

Народните представители

Точният брой на народните представители не е уточнен със сигурност, тъй като в работата на Събранието участват представители от населени с българи територии, които според решенията на Берлинския конгрес остават в рамките на Османската империя, и те в един момент са принудени да се оттеглят. Според някои изследователи във Велико Търново се събират 231 народни представители, според други – 229, трети ги изброяват до 234.

- От тях 96 са избрани пряко от народа. Това става въпреки високите равнища на неграмотност сред населението по това време. На места гласуването за някои кандидати е ставало с бели и черни бобчета или с боб и кукуруз. Но желанието на българските граждани да участват в гласуването е било голямо, а свикването на събранието – посрещнато с ентузиазъм.
- Над 100 стават депутати по право /представители на духовенството, председатели на административни съвети и съдилища, както и на някои обществени организации като Българското книжовно дружество/.
- Двадесетина души са назначени от княз Дондуков-Корсаков като комисар на руския император.

Председателство на Учредителното събрание

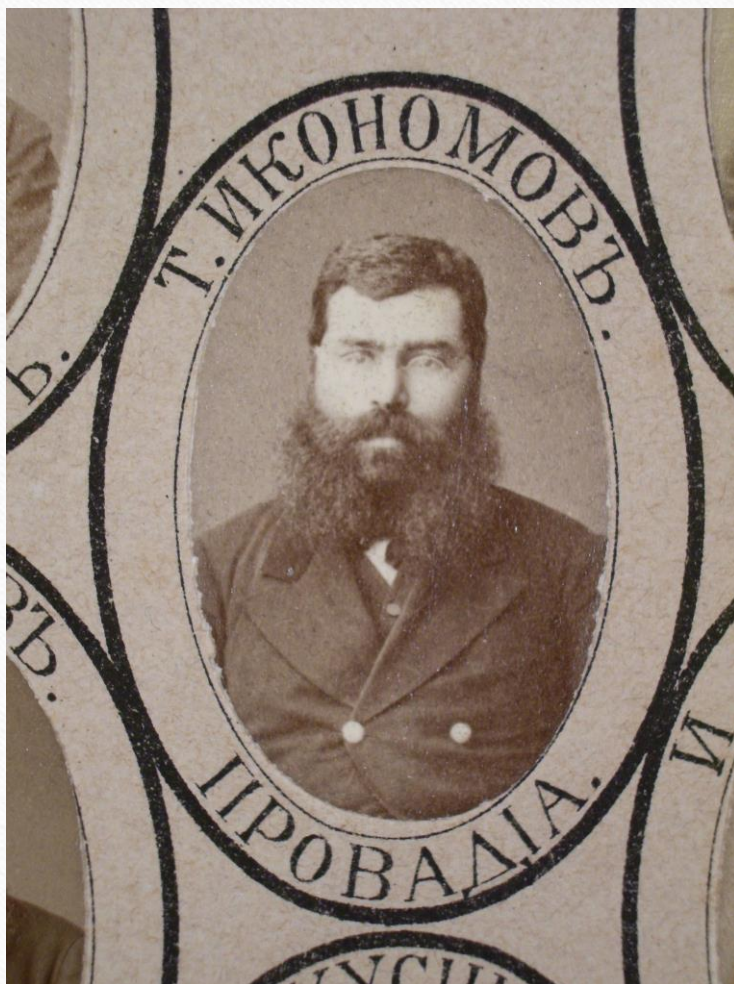
- Председател – Екзарх Антим I
- Подпредседатели – Тодор Икономов и Петко Каравелов

Екзарх Антим I

Председателят на Учредителното събрание Екзарх Антим I

Шестдесет и три годишният по това време Екзарх Антим е една от най-уважаваните фигури в българското общество. Роден Атанас Михайлов Чалъков, той приема името Антим, когато едва на 21 години става монах в Хилендарския манастир. Учил е в най-реномираните школи в Османската империя и Москва. Той участва в Църковно-народния събор от 1871 г. и постига много в борбата за църковна независимост. Заплаща за политическата си дейност с това, че преди Освобождението е изпратен на заточение в Анкара.

Оформяне на основните политически крила

- Консерватори
- Либерали
- Колебаети се

Интересно е да се знае, че в събранието има две неголеми идеологически ядра – консерватори и либерали, а мнозинството от депутатите не са направили все още своя избор. В този момент личната убедителност и ораторското майсторство на представителите на двете крила са решаващи за това чий дух и възгледи ще надделеят в крайния документ.

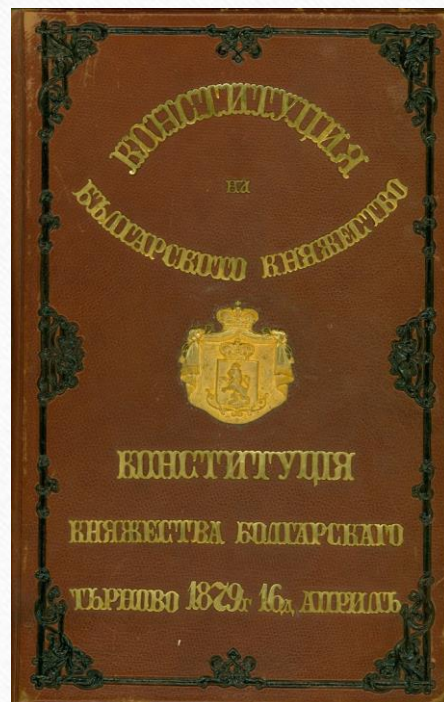
Дебатите на политическите опоненти и как те са стигнали до нас

- Дневниците на Учредителното събрание – учебник по ораторско майсторство
- Къде можем да ги прочетем – [www.parliament.bg/...](http://www.parliament.bg/)

- Няма по-достоверен източник за случилото се през 1879 г. в залата на първия български парламент в Търново от ръкописните дневници. Днес те се съхраняват в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” в София.
- Дневниците на Учредителното събрание са непълни, защото по онова време не е имало разработена система за стенография на български език. Те са по-скоро репортажи за случилото се, писани в края на работния ден. За да се гарантира, че никой няма да протестира, че думите му са били подменени, в началото на всеки работен ден, депутатите са гласували протокола от предишния. Така са имали възможност да изчистят доста остри думи, които са си разменяли.

Търновската конституция

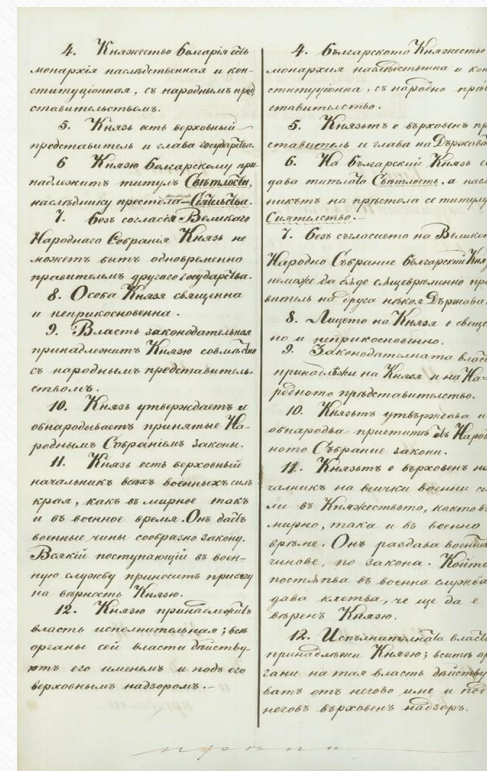
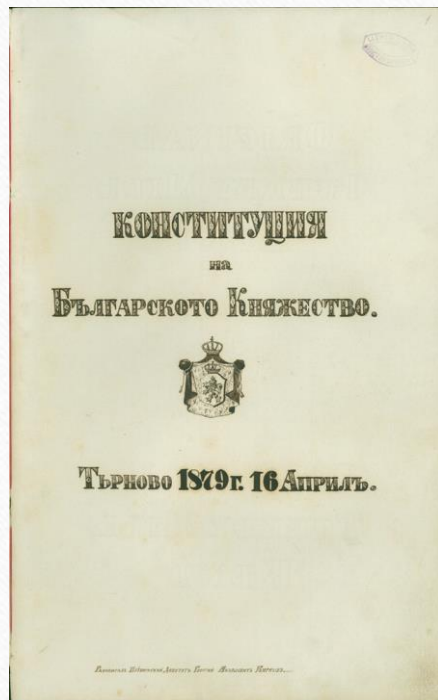

Съвременният демократичен български конституционализъм има дълбоки и здрави устои, положени още в епохата на националното Възраждане.

На 16 април 1879 г. представителите на българския народ, събрани в старата българска столица, приемат Търновската конституция. Тя е първият български основен закон – възродил България за нов политически живот, проправил пътя ѝ към модерната европейска държавност.

Участниците в Учредителното събрание изработват и приемат една модерна за времето си и много либерална Конституция. С дейността си те слагат началото на съвременна свободна България. Затова ние се прекланяме пред делото им и с основание им се възхищаваме. Но нека не забравяме, че те са били живи хора, а не паметници. Както ще видим по-нататък, те понякога проявяват политическа наивност, а понякога, водени от разгорещените страсти в залата, стигат до крайности.

Търновската конституция установява демократични начала на обществено-политическия живот, устояли на всички изпитания на времето оттогава и еднакво валидни и необходими днес. Сред тях са народно представителство при всеобщо изборно право, политически плурализъм и свобода на сдружаването, разделение на властите, парламентарен контрол и министерска отговорност, децентрализация в общинското управление и свобода на печата, мисълта и словото.

Търновската конституция – основни изводи

Кой има право да избира?

- Избиратели са всички български граждани, навършили 21 години с политически и граждански права.

Търновската конституция – основни изводи

Кой има право да бъде избран?

- Избираемите трябва да са български граждани, навършили 30 години и за тях има изискване да са грамотни.

Търновската конституция – основни изводи

Колко да са народните представители?

- За обикновено Народно събрание се приема, че трябва да има по един представител на 10 000 души от двата пола. За Велико Народно събрание – 2 представители за същия брой граждани.

Търновската конституция – основни изводи

Дейност и отговорности на парламента

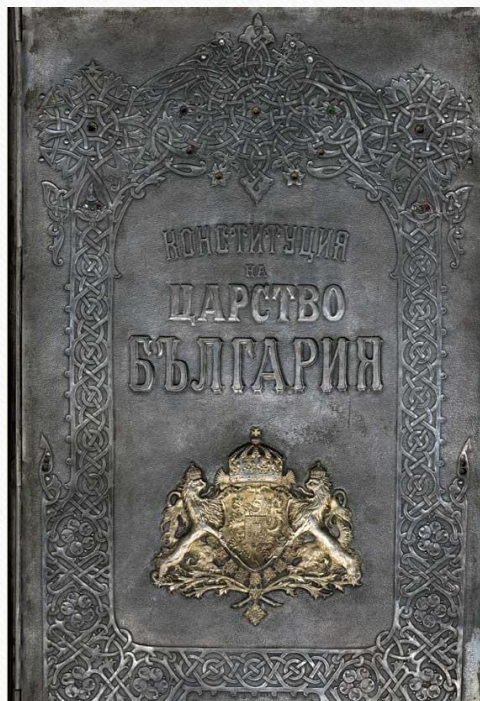
- Заседанията са публични
- Депутатите се ползват с имунитет
- Прокламира се равноправие на всички граждани
- Парламентът изработва закони
- Приема бюджета на държавата
- Утвърждава държавните заеми
- Контролира изпълнителната власт чрез въпроси и анкетни комисии
- Велико народно събрание се свиква при необходимост от изменение на Конституцията
- Въвежда се разделението на властите на законодателна, изпълнителна и съдебна

Любопитни факти

- На откриването на Учредителното събрание като специални гости са поканени първия български драматург, духовник и политик, Васил Друмев и великия архитект Колю Фичето
- По време на Учредителното събрание излиза първия хумористичен вестник след Освобождението – „Остен“ на Петко Славейков.
- По време на заседанията е създаден първият военен духов оркестър на България. Негов диригент е чешкият музикант Йозеф Хохола. Всички музиканти в оркестъра също са чехи.

С промените в основния закон, приети на 9 юли 1911 г., е издадена и т.нар. „Сребърната конституция”, наричана така поради това, че нейната корица е от ковано сребро с позлата. Измененията са насочени към разширяване правата на правителството и на държавния глава, който официално получава титлата „цар на българите”, като израз на стремежа към национално единение.

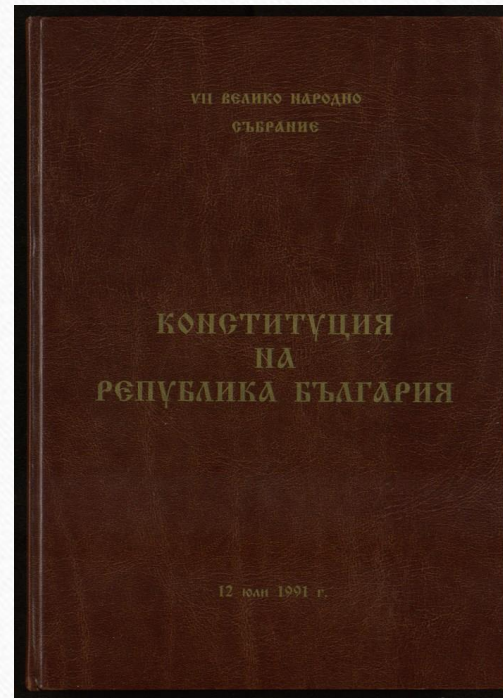
Мандатът на обикновените народни събрания е намален от пет на четири години. Създават се и четири нови министерства. В чл. 17 се дава право на царя и правителството да водят преговори, включително и тайни преговори с други държави, които са от национално значение.

- Според Конституцията, приета 6 декември 1947 г., цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа. Върховен орган на държавната власт е еднокамарно Народно събрание, което осъществява народния суверенитет, може да изменя конституцията и е единственият законодателен орган, който има право да променя структурата на правителството, да го назначава и да контролира неговата работа. Парламентът има четиригодишен мандат и заседава на две сесии в годината.

- Конституцията на Народна република България е приета на 16 май 1971 г. с референдум и утвърдена с тържествено заседание на Народното събрание на 18 май 1971 г. Характерното за Конституцията, приета през 1971 г., е липсата на подписи под нея, заради приемането ѝ с референдум.
- Тя въвежда идеологизация на цялостния обществен живот и има характер повече на политическа програма, отколкото на основен закон.

На 12 юли 1991 г. 7-то ВНС приема Конституция на Република България. В съвременната българска Конституция са определени държавното устройство, принципите на организация и дейност на държавните органи, основните права, свободи и задължения на гражданите. Тя постановява, че България е република с парламентарно управление, демократична, социална и правова държава, в която цялата власт произтича от народа и е установен принципът за разделение на властите.

Българската Конституция определя Народното събрание да изпълнява най-важната от всички функции по осъществяването на държавната власт – законодателната дейност. Законите и решенията на парламента са задължителни за всички държавни органи, организациите и гражданите. Водещите начала в съвременната българска Конституция са основни ценности в законотворческия процес на Народното събрание.

Конституцията е сигурната основа за европейското бъдеще и успешното развитие на България в интерес на цялото общество и на всеки български гражданин

Handwritten signature

КОНСТИТУЦИЯ

на ОСНОВНИ НАЧАЛА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Ние, народните представители от Седмото Велико Народно събрание, в стремежа си да изразим волята на българския народ,

като обявяваме верността си към общочовешките ценности: свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост;

като издигаме във върховен принцип правата на личността, нейното достойнство и сигурност;

като съзнаваме неотменимия си дълг да пазим националното и държавно единство на България,

прогласяваме своята решимост да създадем демократична, правова и социална държава,

за което приемаме тази

КОНСТИТУЦИЯ

Глава първа ОСНОВНИ НАЧАЛА

Чл. 1. (1) България е република с парламентарно управление.

(2) Цялата държавна власт произтича от народа. Тя се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в тази Конституция.

(3) Никоя част от народа, политическа партия или друга организация, държавна институция или отделна личност не може да си присвоява осъществяването на народния суверенитет.

Чл. 2. (1) Република България е единна държава с местно самоуправление. В нея не се допускат автономни териториални образувания.

(2) Териториалната цялост на Република България е неприкосновена.

Чл. 3. Официалният език в Републиката е българският.

Чл. 4. (1) Република България е правова държава. Тя се управлява според Конституцията и законите на страната.

(2) Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за сво-

Водещите начала в съвременната българска конституция са основни ценности в законотворческия процес на Народното събрание. Сред тях се открояват:

върховенството на правата, достойнството и сигурността на личността и дългът да бъде пазено националното и държавното единство на България;

утвърждаването на републиката и парламентарното управление като основи на народовластието, изключващи възможността отделна партия, институция или личност да си присвоява народния суверенитет;

съчетаването на независимостта на властите и институциите с градивното взаимодействие между тях, гарантирани чрез парламентарния контрол и отчетност.